

*До разової спеціалізованої вченої ради ID 9089
Закладу вищої освіти «Університету Короля Данила»
(76018, м. Івано-Франківськ, вул. Є. Коновальця, 35)*

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора архітектури, доцента

Дячок Оксани Миронівни

на дисертацію **Жирака Руслана Михайловича** на тему:

«Урбоекологічні особливості архітектурної організації та просторового розвитку населених пунктів рекреаційного профілю Івано-Франківської області», подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань

19 «Архітектура та будівництво»

за спеціальністю **191 «Архітектура та містобудування»**

На основі вивчення дисертації і праць, що були опубліковані за темою дисертації, встановлено наступне.

Актуальність теми дисертації обумовлена необхідністю концептуального переосмислення підходів до архітектурного та просторового розвитку територій з рекреаційним потенціалом в умовах зростаючого антропогенного тиску. На тлі загальносвітових викликів, що пов'язані з урбанізацією та деградацією природного середовища, особливої уваги потребують регіони, де зосереджені цінні природні й культурно-ландшафтні ресурси. Одним із таких є Івано-Франківська область, яка поєднує значне біорізноманіття, унікальні ландшафти та традиційну забудову, що зазнає впливу неструктурованого просторового розвитку.

Дисертант обґрунтовано звертає увагу на недостатню екологічну обґрунтованість існуючих містобудівних документів, які часто нехтують системним урахуванням екосистемних взаємозв'язків, особливо у малих поселеннях. Саме у таких локальних осередках, що мають туристичну або

рекреаційну спеціалізацію, загострюються проблеми нерационального землекористування, неузгодженого функціонального зонування та фрагментації середовища. Незважаючи на зовнішню привабливість, ці території є вразливими до екологічних ризиків, зокрема через перевантаження природної інфраструктури, ерозійні процеси, ландшафтні порушення тощо.

У цьому контексті об'єктом уваги дослідження є саме урбоекологічні взаємодії як ключовий чинник формування сталих архітектурно-планувальних рішень. Автор роботи комплексно розглядає впливи, що виникають на межі між природним та урбанізованим середовищем населених пунктів. Такий підхід дозволяє визначити реальні виклики у сфері просторового управління, зокрема в контексті адаптації до міжнародних екологічних стандартів і орієнтації на Цілі сталого розвитку ООН.

Таким чином, тематика дисертації відповідає сучасним потребам реформування підходів до планування територій з урахуванням екологічної доцільності та забезпечення збалансованого розвитку. Результати дослідження мають важливе значення для вдосконалення архітектурної політики, підвищення інвестиційної та туристичної привабливості регіону, а також забезпечення екологічної безпеки й життєстійкості середовища проживання.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами

Дисертаційна робота Жирака Р.М. логічно вписується у наукову тематику кафедри архітектури та будівництва Університету Короля Данила, на базі якої проводилося дослідження, та становить складову частину наукового напрямку «Моделювання розвитку урбанізованих систем і територій» (державний реєстраційний номер 0120U002183). Виконання роботи здійснювалося з дотриманням норм чинного містобудівного та архітектурного законодавства України.

3. Наукова новизна результатів дослідження полягає у всебічному міждисциплінарному аналізі урбоекологічних процесів як ключового чинника

формування моделей життєстійкості рекреаційних поселень Івано-Франківської області, що базується на комплексному дослідженні територіальних особливостей та просторового розвитку. У роботі запропоновано оригінальний підхід до переосмислення архітектурно-містобудівних практик через призму урбоекологічних взаємозв'язків, що дозволяє розглядати просторовий розвиток як інтегральний результат екологічного балансу, ландшафтної структури та антропогенного навантаження.

Зокрема, у дослідженні:

вперше: системно проаналізовано життєстійкість урбанізованих рекреаційних територій у зв'язку з характером їхніх екологічних взаємодій; розроблено структурну схему урбоекологічних взаємозалежностей, що впливають на архітектурну трансформацію населених пунктів; аргументовано необхідність включення урбоекологічного підходу як основи для прийняття планувальних рішень у рекреаційних ландшафтах;

удосконалено: аналітичні інструменти для дослідження просторових і екологічних характеристик малих поселень рекреаційного профілю; типологію факторів урбоекологічного впливу, що зумовлюють архітектурну організацію територій; практичні рекомендації щодо гармонізації планувальних рішень з екологічними умовами та потребами сталого розвитку;

набули подальшого розвитку: методичні засади включення урбоекологічного компоненту до процесів просторового планування у гірських та передгірських регіонах; підходи до екологічно орієнтованого архітектурного моделювання, що враховують як природно-географічні параметри, так і культурно-просторову ідентичність середовища; критерії оцінки та підвищення життєстійкості урбоекосистем у контексті регіонального планування та туристичної політики.

Запропоновані наукові положення мають прикладну цінність і можуть бути використані для оптимізації планувальних стратегій у громадах, удосконалення містобудівної документації та розвитку інноваційних підходів до проектування рекреаційних поселень.

4. Оцінка змісту дисертації

Ознайомлення з повним текстом дисертаційної роботи Жирака Р. М. «Урбоекологічні особливості архітектурної організації та просторового розвитку населених пунктів рекреаційного профілю Івано-Франківської області» поданої до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування», дозволяє констатувати цілісність і логічну структурованість наукової роботи. Дослідження відповідає загальноприйнятим академічним стандартам щодо обсягу, змістового наповнення та науково-методичного рівня.

Композиційна структура дисертації сформована відповідно до вимог, що пред'являються до наукових праць цього рівня, і включає всі необхідні елементи: анотацію, перелік публікацій автора за темою дослідження, зміст, вступ, три основні розділи з відповідними висновками, загальні підсумки, бібліографічний список і додатки. Такий формат викладу сприяє логічному розгортанню дослідницького задуму та чіткій аргументації основних положень.

У вступній частині належним чином окреслено фундаментальні аспекти роботи: обґрунтовано актуальність теми, визначено мету й завдання дослідження, а також конкретизовано об'єкт, предмет і наукову проблематику. Увагу зосереджено на зв'язку теми з науково-дослідною діяльністю кафедри архітектури та будівництва Університету Короля Данила. Також подано характеристику наукової новизни, визначено методологічну базу, теоретичне підґрунтя та прикладне значення результатів.

Значним є рівень наукової апробації напрацювань здобувача: положення дисертації пройшли обговорення на ряді науково-практичних конференцій, результати публікувалися у фахових виданнях, що свідчить про їх наукову релевантність і практичну значущість.

Перший розділ дисертації «Стан та передумови дослідження урбоекологічних аспектів архітектурної організації та просторового розвитку населених пунктів рекреаційного профілю Івано-Франківської області» присвячено вичерпному аналізу передумов, які обумовили необхідність

урахування урбоекоекологічних вимог у процесі просторового планування рекреаційних поселень. Автором охоплено широкий спектр джерел, здійснено критичний огляд наукових підходів до теми, розглянуто еволюцію планувальних структур на прикладі десяти населених пунктів Івано-Франківщини. Висвітлено значення історико-географічних, культурних і транскордонних факторів у формуванні просторової морфології поселень різного типу (лінійні, ядерно-лінійні, кластерні, концентричні тощо).

Особливу увагу приділено формуванню поняттєвої бази дослідження: детально опрацьовано та систематизовано терміни, пов'язані з урбоекоекологією, сталим розвитком, життєстійкістю, просторовою трансформацією. Підкреслено міждисциплінарний характер термінологічного апарату, що спирається на досягнення урбаністики, ландшафтної екології, архітектурної теорії та просторової економіки. Відзначено методологічну глибину: дисертант поєднує теоретичні підходи з аналізом містобудівної документації, використанням емпіричних методів, що засвідчує комплексність дослідження.

Другий розділ дисертації «Урбоекоекологічні чинники як елемент життєстійкості урбоекосистем» присвячено розкриттю механізмів впливу урбоекоекологічних факторів на життєстійкість урбанізованих територій рекреаційного спрямування. Дисертант здійснив ґрунтовний аналіз екологічних, соціальних, інфраструктурних і техногенних характеристик середовища, які формують стабільність урбоекосистем. Важливою складовою розділу є запропонована авторська модель життєстійкості, яка враховує інтегральні характеристики: ресурсний потенціал, екологічну ємність, продуктивність території, соціоекономічні чинники та рекреаційне навантаження.

Увага приділена оцінці антропогенного тиску, порушенням природної рівноваги внаслідок рекреаційної діяльності, а також недосконалості просторової політики. Важливим є включення до аналітичної моделі параметрів безпекової стійкості в умовах воєнного стану.

Суттєвим здобутком є типологізація моделей життєстійкості для малих населених пунктів з виокремленням чотирьох основних сценаріїв просторового

розвитку. Такий підхід надає роботі практичну орієнтацію, дозволяє адаптувати отримані результати до конкретних управлінських та проектних завдань.

У третьому розділі «Принципи, методи, та практичні рекомендації підвищення життєстійкості населених пунктів рекреаційного профілю в контексті їх архітектурної організації та просторового розвитку» дисертант викладає систему методичних підходів і проектних рішень, спрямованих на підвищення життєстійкості населених пунктів рекреаційного профілю. Запропоновано структуровану модель стратегічного розвитку, що ґрунтується на адаптації архітектурно-планувальних рішень до природно-ландшафтних умов і зростаючих екологічних ризиків. Визначено ключові принципи організації стійкого середовища: пріоритет екологічної збалансованості, гнучкість до змін, участь громади, багаторівнева інтеграція ресурсів.

Розкрито потенціал таких інструментів, як багатофакторний аналіз, індикативне оцінювання та SWOT-аналіз просторової структури територій. Це дозволяє ефективно діагностувати проблеми та формувати обґрунтовані сценарії розвитку для конкретних населених пунктів.

Вартим уваги є розділ із практичними рекомендаціями, які апробовані на прикладі туристичного комплексу у місті Яремче. Це дає змогу розглядати дисертаційну роботу не лише як теоретичне дослідження, а як приклад реалізації інноваційної концепції просторової адаптації в межах конкретного регіону. Окремо варто відзначити інтеграцію результатів дослідження в освітній процес ЗВО: дисертаційна тематика активно використовується в освітніх програмах бакалаврського та магістерського рівнів. Це свідчить про високий прикладний рівень й актуальність дослідження для фахової підготовки молодих архітекторів.

5. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій

Дисертаційне дослідження Р.М. Жирака вирізняється високим рівнем обґрунтованості як теоретичних положень, так і прикладних висновків, що спираються на широкий спектр методів: від аналітичного опрацювання наукових

джерел до власних емпіричних напрацювань. Робота характеризується послідовною структурою та методологічною цілісністю, що дозволяє ефективно розкривати взаємозв'язок між поставленими завданнями та отриманими результатами. У фокусі дослідження перебуває взаємодія екологічних, архітектурно-планувальних і соціопросторових чинників, що впливають на життєстійкість рекреаційних урбоекосистем.

Оригінальність підходу полягає в гармонійному поєднанні міждисциплінарних знань з актуальними викликами сталого просторового розвитку. Чітке формулювання об'єкта і предмета дослідження, логічне викладення матеріалу та глибоке проникнення в сутність проблематики свідчать про високий рівень академічної підготовки здобувача. Варто відзначити також значний обсяг наукових джерел, залучених до роботи (285 позицій), що свідчить про комплексний підхід і ґрунтовність аналітичного апарату. Результати дисертації пройшли належну апробацію в академічному середовищі — на профільних наукових заходах, конференціях, а також у рамках діяльності кафедри архітектури та будівництва Університету Короля Данила.

Практичне значення та перспективи використання результатів дослідження

Практична цінність дисертації полягає у можливості застосування її результатів у сфері планування, розвитку та екологічної модернізації урбанізованих територій регіонів із рекреаційним потенціалом, зокрема в межах Українських Карпат. Запропоновані автором підходи можуть слугувати основою для підготовки стратегічних та містобудівних документів: програм розвитку громад, генеральних планів, детальних планів територій, схем планування і локальних архітектурних рішень. Яскравим прикладом є проєкт туристичного комплексу в місті Яремче, що реалізує ідеї дисертаційного дослідження в практичному просторі.

Крім того, на основі дослідження можна сформулювати низку методичних матеріалів для практичного використання в архітектурному проєктуванні. Окремо

слід наголосити на впровадженні матеріалів дисертації у навчальні програми для студентів спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» в Університеті Короля Данила. Тематика дослідження інтегрована в освітні дисципліни та курсове проєктування, що сприяє розвитку практико-орієнтованої освіти в напрямку екологічно обґрунтованого планування.

6. Оформлення дисертації, дотримання вимог академічної доброчесності та повнота викладу наукових положень і результатів в опублікованих роботах

Дисертаційне дослідження Жирака Р.М. вирізняється високим науковим рівнем, належною структурною та змістовою організацією. Суть роботи викладено у логічно впорядкованій послідовності з урахуванням внутрішньої цілісності й гармонійного поєднання теоретичних і прикладних положень. Текст супроводжується значним масивом додаткових матеріалів, що дає змогу глибше розкрити методологічні підходи й емпіричні результати. Загальний обсяг роботи становить 325 сторінок, з яких 205 – основний текст, 35 – додатки, решта – бібліографія та додатки до розділів. Загалом, структура відповідає академічним вимогам до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філології.

Питання академічної доброчесності реалізовано на належному рівні: автор чітко позначає всі використані джерела, уникає запозичень без посилань, послуговується коректними цитатами та забезпечує наукову достовірність даних. Виклад матеріалу засвідчує не лише володіння науковим апаратом, а й вміння критично мислити й інтерпретувати складні міждисциплінарні категорії у сфері архітектури, містобудування, урбоекотології.

Результати дослідження здобувача пройшли належну апробацію в академічному середовищі. Опубліковано 15 наукових праць, з яких шість надруковані у фахових виданнях України, одна – у закордонному журналі, що індексується в базі Index Copernicus. Ще вісім разів результати презентувалися у формі тез на конференціях і симпозіумах, що засвідчує постійну наукову активність автора та визнання його напрацювань у професійній спільноті.

Виклад дисертації дотримується норм наукового стилю: використано актуальну галузеву термінологію, забезпечено чіткість і послідовність аргументації. Візуальні матеріали (таблиці, графіки, схеми) не є декоративним доповненням, а відіграють аналітичну функцію, конкретизуючи представлені положення. Оформлення бібліографії здійснено згідно з чинними вимогами, що підтверджує технічну грамотність автора в оперуванні науковим інструментарієм.

Загалом, рівень представлення матеріалу, стиль викладу, а також академічна культура оформлення свідчать про належну кваліфікацію здобувача та сформованість його як дослідника.

7. Зауваження до дисертації та дискусійні питання

Попри високий науковий рівень дисертаційної роботи Р.М. Жирака, її концептуальну завершеність і вагомий практичний потенціал, у процесі ознайомлення з матеріалами дослідження постають окремі питання, що можуть стати основою для фахової дискусії під час захисту. Зазначені моменти не знижують загального рівня виконаної роботи, однак їхнє врахування могло б ще більше посилити обґрунтованість авторських підходів і аналітичних висновків.

Зокрема:

1. Недостатня наочність: попри глибину аналізу, у тексті відсутня достатня кількість графічних схем, візуалізацій, планувальних моделей. Це суттєво знижує архітектурну виразність роботи.
2. Архітектурна складова часто представлена текстово, без проектної розробки чи моделювання альтернатив. Це збіднює прикладний потенціал результатів у межах архітектурного фаху.
3. Схильність до теоретизації: значний обсяг тексту присвячено понятійно-термінологічному аналізу, що іноді зміщує акцент з прикладного архітектурного рівня.
4. Дисбаланс на користь екології: у деяких фрагментах робота тяжіє до екологічного або геоекологічного профілю, що потребує чіткішого архітектурного позиціонування.

Проте, зазначені критичні зауваження не є принциповими та не знижують цілісного позитивного враження від дисертації, яка відзначається глибоким теоретичним обґрунтуванням, належним методичним рівнем та актуальністю поставленої проблематики.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Результати дисертаційного дослідження здобувача були всебічно апробовані у вигляді 15 друкованих праць, що свідчить про активну наукову позицію автора та відповідність сучасним вимогам до обґрунтування наукової новизни. Одна зі статей опублікована в науковому журналі країни ЄС (Чеська Республіка), що підтверджує високий рівень дослідження. Шість інших публікацій розміщено у фахових періодичних виданнях України, що задовольняє встановлені критерії публікаційної активності для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Крім того, здобувач узяв участь у науковому обговоренні результатів дослідження, представивши вісім тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях, симпозіумах і круглих столах, що забезпечило фахову апробацію ключових положень дисертації у професійному середовищі.

Висновки дисертації в цілому

Дисертаційне дослідження Жирака Руслана Михайловича «Урбоекологічні особливості архітектурної організації та просторового розвитку населених пунктів рекреаційного профілю Івано-Франківської області» є завершеною самостійною науковою працею, що відзначається високим рівнем актуальності, новизною наукового підходу, теоретичною обґрунтованістю та вагомим практичним значенням. Робота демонструє цілісність концепції, логіку дослідницького мислення та здатність автора до вирішення комплексних наукових і прикладних завдань у сфері архітектури та містобудування, урбаністики та урбоекології.

Представлена дисертація відповідає встановленим нормативним вимогам щодо наукових кваліфікаційних робіт, зокрема положенням чинного законодавства України, з урахуванням наказу МОН України «Про затвердження

вимог до оформлення дисертації» та постанов Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із урахуванням змін, внесених постановами № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.).

З огляду на проведений аналіз змісту, структури та результатів роботи, вважаю, що Жирак Руслан Михайлович цілком заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 191 – Архітектура та містобудування в межах галузі знань 19 – Архітектура та будівництво.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

в.о.завідувача кафедри архітектури та дизайну
Західноукраїнського національного університету
доктор архітектури, доцент



Оксана ДЯЧОК

Підпис	<u>Оксана Дячок</u>
Завіряю:	
НАЧАЛЬНИК ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ	<u>Алла Сеник</u> ()